

Tárgyi leletanyagot nem tartalmaztak a sírok, a középkoron belül így nem tudjuk keltezni a temetkezést. A kora újkori eltemetés sem zárható ki. Az árok sekélyebb részein további régészeti jelenségek nem voltak.

Munkatársak: Bilicz Enikő és Bíró László régésztechnikusok.
TÓTH ZOLTÁN

**134. Györsövényház, Gárdonyi G. u. 47.,
Általános Iskola
(KÖH 1759)**

(Győr-Moson-Sopron megye) **Ő, A**

Régészeti megfigyelést végeztünk 2014. augusztus 28-án a településen, az általános iskola területén, ahol egy új épület alapozási munkálatai kezdődtek, nagyjából 150 m²-es területen. A földmunkával érintett területen korábban egy kisebb melléképület állt, ezen felül a mai iskola épületei részben egybeesnek a 17–18. századi jezsuita rendházzal, majd később a Fricke-kastéllyal is, emiatt a talaj erősen bolygatott, törmelékes volt.

A tervezett épület alapárkai kb. 50 cm szélesek, 140–190 cm mélyek voltak. A felső, a legtöbb helyen erősen bolygatott, törmelékes réteg alatt a sárgás, agyagos altalaj jelentkezett, de volt olyan szakasz is – elsősorban a K-i, ÉK-i részen –, ahol a törmelék réteg 2 m-es mélységben is megfigyelhető volt.

A megfigyelés során az alapárkokban összesen nyolc temetkezést észleltünk, melyek feltárását augusztus 29. és szeptember 5. között elvégeztük. Valamennyi sírgödör lekerekített sarkú, téglalap alakú, ÉNy–DK-i tájolású volt, melyekben a vázak nyújtott pózban, háton fekvé helyezkedtek el. Az összes előkerült sír bolygatott volt, a legtöbb az árok ásása közben sérült meg. A viszonylag kevés kerámiaanyag alapján a sírok az avar időszak korai és középső szakaszára datálhatóak. Mellékletként előkerült vaskés, orsókarika, vascsat és gyöngyök. A sírok szabályos rendszerben, sírsorokban kerültek elő. A temető határai egyelőre nem ismertek, a beépítettség miatt további kiterjedése nem meghatározható. Minden bizonnyal ehhez a temetőhöz tartozik az akkor még ismeretlen korúnak meghatározott emberi váz is, melyet Szőke Béla 1950-es jelentésében közölt.

A területről szórványként kevés atipikus őskori kerámiaanyagot gyűjtöttünk.

Munkatársak: Alács Attila, Dankó Judit, Fehér Alíz és Papp Szilveszter.

CZIGÁNY DÁVID

**135. Gyulaháza, Kossuth u. 45. (Béke Tsz)
(KÖH 47511)**

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) **U**

A nyilvántartott régészeti lelőhelyen trágyatározó létesült. A beruházás által érintett területen 2014. szeptember 2–5. között Vizler Csaba kollégám több szondát is nyitott, hogy a lelőhely kiterjedését és rétegtanát meg lehessen határozni. Ekkor néhány régészeti objektum feltárásra került elő. A próbaszondák eredménye alapján a tározók és ülepítő medence helyét teljesen lehumusztoltuk, s az egybenyitott felületen 13 foltot dokumentáltunk és bontottunk ki. A jelenségek egy részéről bontáskor sem sikerült megállapítani, hogy régészeti, vagy esetleg természeti. A legtöbb objektumnak már csak az alsó részét, alját sikerült kibontanunk: 3., 4., 6., 7., 8., 9., 10. és 11.

Kevés leletanyag került ki a feltárt objektumokból, leszámítva az 1. sz. árkot, s a hozzá kapcsolódó 12. és 13. gödrök-

ból, ahonnan nagy mennyiségben került elő neolitikus kerámiaanyag. Az 1. árokban vonallal, bütykökkel díszített cserepeket, a 12. gödörben relatív nagy mennyiségben állatcsontot, a 13. gödörben pedig festett fekete sávokkal díszített kerámia-töredékeket találtunk. A 2. sz. gödör obszidián pengéje és néhány kézzel formált cseréptöredéke zárja a feltárás nem túl gazdag leletlistáját.

Ami az objektumok jellegét illeti, zömében gödröket tártunk fel, közülük a legérdekesebbnek az 1. sz. árokra ráasott 13. sz. bizonyult. Többségüknek, ahogyan már említettem, már csak az alját sikerült dokumentálni. Ezen kívül még egy árok-részlet (1. sz.), s egy földbemélyített házat(?) (10. sz.) tártunk fel.

A feltáráson részt vett: Vizler Csaba, Deák Rita (Járási Hivatal), Sipos Attila, Körösfői Zsolt és hat bontómunkás.

KÖRÖSFŐI ZSOLT

136. Gyulaj határa

(Tolna m.) **Ő, B, V, Lt?, Kö, Kú**

Március 12-én és 27-én terepbejárást végeztem a falutól É-ra, a gyulaji erdőben, a Pankai-ér mentén. Ennek során az alábbi lelőhelyeket érintettem:

Almás-dűlő (Nagy-Katonás 1. lh.) (KÖH 74801): Az erdő K-i oldalán, enyhén bevágódott dűlőt partjából mintegy 100 m hosszan, apró, jellegtelen őskori cserepeket gyűjtöttem, az út falából pedig kéttenyérnyi kelta oldaltöredéket szedtem ki.

Nagy-Katonás 2. lh. (KÖH 87959): A határ K-i szélén, a Pankai-érbe É felől torkolló ér Ny-i felén, egy tisztáson, vakondtúrásokból, özcsapásokból és a dűlőt nyomvonalából kevés középkori edénytöredéket gyűjtöttem, ami a középkori Biród falu helyét jelzi (templomát ld.: Pogány-templom).

Parlag (KÖH 87955): Egy régi adat szerint, az Óbiródi-halastó D-i oldalán kialakított 2–4 m magas, mesterséges partfalból őskori cserepek kerültek elő. A partfalat fű borítja, de egy vadcsapásból így is sikerült egy őskori (kelta?) töredéket gyűjtenem. A domb É-i részét 10–50 m szélességben elhordták a tó építések.

Pogány-templom (KÖH 87957): A gyulaji erdő DK-i sarkában, egy tisztás D-i sarka közelében, a dombtető D-i peremén, ritkás, 50–60 éves erdőben azonosítottam a középkori Biród falu templomát, amelyet rengeteg téglá és mészkőtöredék jelez a felszínen. Az épület törmeléke Ny–K-i irányban húzódik, a leomlott felmenő falak omladéka részben kirajzolja az alaprajzot, a hajó és a szentély belseje mélyedés formájában jelentkezik. Az épület kb. 20 m hosszú és 14 m széles, szentélye talán félköríves záródású. Embersontot nem találtam. A templom körül csak a DDNy-i oldalon, néhány kisebb, állatok által kikapott foltban találtunk középkori cserepeket. A faluhelyet ld. Nagy Katonás 2. lelőhelynél. Az épülettől É-ra húzódik egy ÉNy–DK irányú, kb. 1 m mélyre bevágódott, ma már nem használt, valószínűleg középkori eredetű mélyút.

K. NÉMETH ANDRÁS

Április 4-én terepbejárást végeztünk a gyulaji erdőben, valamint a falu DNY-i határában.

Kerekes-kút²⁶: Majth Zoltán, a Gyulaj Erdészeti és Vadászati Zrt. dolgozója jelezte, hogy fagyűjtés közben középkori csere-

²⁶ A lelőhely nem szerepel a Közhiteles Nyilvántartásban.

peket talált az erdőben, Gyulajtól ÉNy-ra, az ún. Kerekes-kút közelében, ami egy DNy–ÉK irányú, Ny felé erősen mélyülő, kiszáradt patakmeder mellett fekszik. A kúttól ÉNy felé vezető dűlőút és a patakmeder között, ahol megritkították az erdőt, viszonylag sok középkori kerámiát gyűjtöttünk. A meder D-i oldalán, a vele párhuzamos dűlőútgig további cserepeket találtunk, sőt, az enyhén bevágódott út mindkét partjából is gyűjtöttünk leletanyagot.

Pusztaszentegyházi-dűlő I. (KÖH 87977): Terepbejárásunkat a Banya-hegytől É-ra, a Gyulaji-árokba É-ról torkolló patak Ny-i felén folytattuk. A két patak találkozásánál fekvő lapos földnyelven, simított szántásban, kevés, jellegtelen őskori kerámiát gyűjtöttünk kb. 150 m hosszan.

Pusztaszentegyházi-dűlő II. (KÖH 87979): Ettől É-ra, a patak Ny-i felén, az előző lelőhelytől É-ra, kb. 500 m-re, a meredek dombvonulat lábánál, egy keskeny sávban, kb. 100 m hosszan néhány késő vaskori kerámiatöredéket találtunk.

Pusztaszentegyházi-dűlő III., Kis-kúti-dűlő (Tüskés-kert) (KÖH 87981): A Google Earth-ön, a Gyulaji-árokotól É-ra, a bele torkolló két kisebb, egymástól kb. 1 km-re É–D-i irányban folyó patak közti széles dombhát K-i felén egy kb. 170–180 m átmérőjű területet közrefogó, sötét sáv rajzolódik ki a szántásban, amely feltehetően földvár lehetett. A fennsík tetején, az űrfotón látott objektuménál jóval nagyobb kiterjedésben találtunk közepes sűrűségben bronzkori kerámiát, kb. 600 m hosszan.

Túri-erdő (KÖH 87983): Majth Zoltán hívta fel figyelmünket a lelőhelyre, amely a középkori Től falu kolostorának helyet adó Templomdomb DK-i folytatásában fekszik. A dombvonulat keskeny tetején és az aljnövényzettel borított, néhány éves faültetvényel fedett Ny–DNy-i oldalában, vakondtúrásokból és az állatok által kitért földből kevés, apró és jellegtelen őskori kerámiát gyűjtöttünk. A domb fekvése alkalmas lehetett földvár létesítésére, ennek esetleges egykori megléte további vizsgálatot igényel.

Túri erdő (Túri-kút) (KÖH 20472): Felkerestük Től falu kolostorhelyét az ún. Templomdombon, ahol az ÉNy felé előregró földnyelv lapos, keskeny tetejének teljes szélességét falakra és helyiségekre utaló enyhe domborulatok töltik ki. Itt egy 1540-es ezüstdénárt is találtunk. Majth Zoltán elmondása szerint a középkor falu felszíni nyomai a Templomdombtól DNy-ra, a Vörös-víz melletti keskeny feketediósban találhatóak. Az erdőfolt É-i részén található sózó körül, az állatok által kijárt földben viszonylag sok középkori kerámiát figyeltünk meg, valamint az erdőfolt ÉK-i sarkánál, az út közelében is.

K. NÉMETH ANDRÁS – CZÖVEK ATTILA

137. Hajdúböszörmény, Téglagyár 2.

(Perczel Mór utca)

(KÖH 32519)

(Hajdú-Bihar megye) Á

A Hajdúsági Múzeum, 2014. augusztus 1–22. között végzett rövid feltárást a lelőhelyen. A feltárást előzménye az a terepbejárás, amit a Hajdúsági Múzeum 2014 májusában tartott a lelőhelyen, amelynek célja a Téglagyárnál húzódó, Böszörmény falunak tartott Árpád-kori település kiterjedésének meghatározása volt. A terepbejárás során intenzív megletelepülésű Árpád-kori településrészletet sikerült térképezni. A helyszín

a térség egyik legismertebb és legtöbb kérdést felvető régészeti lelőhelye. A lelőhely jelentősége ellenére területén ezidáig csak igen kis felületen nyílt lehetőség régészeti feltárássra.²⁷

2014-ben a Hajdúsági Múzeum újabb, valamivel több, mint 100 m²-t tárt fel a település feltételezett K-i szélén, ahol 10 objektum, valamint 37 stratigráfiai egység került felszínre. Az objektumok között négy ház és három gabonátároló vermet dokumentáltunk. A felszínre került leletanyag és a feltárt jelenségek újabb adatokat szolgáltatnak a falu kiterjedésének meghatározásához, a település szerkezetére, valamint a falu élete időbeli határainak meghatározására vonatkozóan. Az Antalóczy Ildikó szelvényeitől egy km-re eső felszínen szabályos sorrendben, szorosan egymás mellett, azonos tájolással sorakoznak a lakóépületek. A házak körül, azokhoz szorosan igazodva gabonátároló vermek találhatóak. Az egyik vermet kovácsműhelyből származó hulladékkal töltötték fel. A házaknál az Árpád-korra jellemző általános házépítési megoldásokat figyeltük meg, amelyeket néhány apró részlet tesz változatossá. A feltárt leletanyag a 12. század második felére, végére helyezhető. A kerámiaanyag között feltűnő a palackok magas aránya. A feltárási eredmények alapján megállapíthatjuk, hogy a falu túlélte a tatárjárást, és ezt nemcsak a fehér színű cserépbográcsok megjelenése bizonyítja, hanem a természettudományos meghatározás eredménye is.

BÁLINT MARIANNA

138. Halmajugra, Szoller-dűlő 1.

(KÖH 77241)

(Heves megye) Pa

A Mátrai Erőmű Zrt. tulajdonában levő Visonta–D-i bányaterületen, 2011 áprilisában²⁸ négy felső paleolitikus lelőhelyet azonosítottunk. A lelőhelyek Heves megyében, a Mátraalja K-i részén, az Ugrai-patak pleisztocén teraszán, 140–180 m tengerszint feletti magasságban helyezkednek el.

A Dobó István Vármúzeum 2013. október 5. és november 5., valamint 2014. május 11. és június 13. között leletmentő régészeti feltárást végzett Halmajugra, Szoller-dűlő 3. sz. lelőhelyen.

Szoller-dűlő 1. sz. és Karácsondi-part-dűlő 1. sz. lelőhelyeken kisebb, szondázó jellegű kutatásokat is folytattunk. Az utóbbi két lelőhelyen négy 1×1 m-es szondát nyitottunk. A szondákban régészeti leleteket nem találtunk.

A Szoller-dűlő K-i részén, 2013-ban három különböző helyen nyitottunk meg a 3×2–2,5 m-es szelvényeket. A leletkoncentrációkat követve az 1., a 3. és az 5. szelvényben É-i, Ny-i és D-i irányban végeztük a bontásokat. A szelvényeket egybenyitottuk. A pattintott kövek jelentős része 40–65 cm között került elő. A megfigyelt rétegsorok a következők voltak: 0–45 cm között bolygatott, humuszosodott, barna agyagos réteg, alatta 45–96/100 cm között vörösesbarna színű, aleuritos agyagos késő pleisztocén–óholocén erdőtalaj/paleotalaj és 96/100 cm-től riolittufás agyagos alapkőzet következett. Összesen 37,7 m²-t tártunk fel, 801 lelettel.

27 Éry Kinga 1953., Antalóczy Ildikó 1979–1982.; Nagy Emese Gyöngyvér–Hajdú Zsigmond 1997., Szolnoki László 2012–2013.

28 RKM 2011, 65.